

JUSTIITSMINISTEERIUM

Rahandusministeerium
info@fin.ee

Teie 20.06.2024

Meie 09.09.2024

nr 1.1-10.1/2928-
1, RAM/24-0674/-1K
nr 8-2/5005

Väärtpaberituru seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnou kooskõlastamine

Austatud minister

Rahandusministeerium on saatnud Justiitsministeeriumile kooskõlastamiseks väärtpaberituru seaduse muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (*eelnõu*). Justiitsministeerium kooskõlastab eelnõu järgmiste märkustega.

1. **Eelnõu § 1 punktiga 7** soovitakse väärtpaberituru seadust (VPTS) täiendada §-ga 237⁹⁰ järgmises sõnastuses:

§ 237⁹⁰ . Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruses (EL) 2023/2631 nimetatud nõuete rikkumine

(1) Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) 2023/2631 II jaotise 2. peatükist või artiklist 18, 19 või 21 tulenevate kohustuste rikkumise eest emitentide poolt või artikli 45 lõike 1 kohase nõude täitmata jätmise või koostööst keeldumise eest – karistatakse rahatrahviga kuni 700 000 eurot või kuni kahekordses väärteto tulemusel teenitud kasule või ära hoitud kahjule vastavas summas.

(2) Sama teo eest, kui selle on toime pannud juriidiline isik, –karistatakse rahatrahviga kuni 5 000 000 eurot või kuni kahekordses väärteto tulemusel teenitud kasule või ära hoitud kahjule vastavas summas või kuni kolm protsenti selle juriidilise isiku aastasest kogukäibest vastavalt kõige värskemale finantsaruandele, mille juhtorgan on kinnitanud.

Kehtiva VPTS § 262¹ sisustab juriidilise isiku käibe mõiste vastutuse peatükis.

§ 262¹. Juriidilise isiku ja konsolideerimisgrupi käive

(1) Käesolevas peatükis nimetatud juriidilise isiku käive on aastane kogukäive vastavalt viimasele kättesaadavale juhtimisorgani kinnitatud raamatupidamise aruandele. Kui juriidiline isik on emaettevõtja või sellise emaettevõtja tütarettevõtja, kes peab koostama konsolideeritud finantsaruandeid, siis on käesoleva lõike esimeses lauses nimetatud kogukäive aastane kogukäive või vastav tululiik viimase kättesaadava konsolideeritud raamatupidamise aruande järgi, mille on heaks kiitnud kõrgeima taseme emaettevõtja juhtimisorgan.

(2) Käesoleva seaduse §-des 237⁸, 237¹⁰, 237²⁷ ja 237⁸⁶ nimetatud juriidilise isiku käive on aastane netokäive eelmisel majandusaastal, sealhulgas brutotulu, mis koosneb saadaolevatest intressidest ja samalaadsetest tuludest, tuludest aktsiatelt ja muudelt muutuv- või püsituluga väärtpaberitelt ning saadaolevatest komisjoni- või teenustasudest kooskõlas Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 575/2013 artikliga 316. Kui juriidiline isik on emaettevõtja tütarettevõtja, on käesoleva lõike esimeses lauses nimetatud kogutuluks kogutulu eelmise majandusaasta konsolideeritud aastaaruande järgi.

(3) Käesoleva seaduse §-s 237⁹⁰ nimetatud juriidilise isiku käive on aastane netokäive vastavalt viimasele kättesaadavale juhtimisorgani kinnitatud raamatupidamise aruandele. Kui juriidiline isik on emaettevõtja või sellise emaettevõtja tütarettevõtja, kes peab koostama konsolideeritud finantsaruandeid, siis on käesoleva lõike esimeses lauses nimetatud käive aastane netokäive või

vastav tululiik viimase kättesaadava konsolideeritud raamatupidamise aruande järgi, mille on heaks kiitnud kõrgeima taseme emaettevõtja juhtimisorgan.

Seletuskirjas märgitakse lk 38, et karistuste suurused kehtestatakse samal tasemel prospektimääruse (EL) 2017/1129 nõuete rikkumise korral § 237¹ ette nähtavate rahatrahvidega. Need on kõrgemad, kui on Euroopa rohevõlakirjade määruses ette nähtavad maksimummäärad (ei ole vastuolus Euroopa rohevõlakirjade määrusega, kuna selle art 49 lõige 5 võimaldab liikmesriikidel kehtestada määruses sätestatud suuremaid haldustrahve), kuid samas tagavad ühtluse väärtpaberite avaliku pakkumise korral avaldatava väärtpaberiprospekti nõuete rikkumise korral maksimaalselt määratavate karistustega.

Justiitsministeerium ei saa nõustuda väitega, et rahatrahvide suurused on samal tasemel VPTS § 237¹ ette nähtavate rahatrahvidega. VPTS § 237¹ lõikes 2 sätestatud karistus ei näe ette vastavust kõige värskemale finantsaruandele, mille juhtorgan on kinnitanud. Kui võrrelda kavandatavat § 237⁹⁰ sanktsiooni VPTS § 237¹ sanktsiooniga, siis ei ole loodavas paragrahvis juttu konsolideerimisgrupi konsolideeritud käibest.

Palume analüüsida ja selgitada, miks on juriidilise isiku karistusmäär sõnastatud erinevalt ning miks ei ole võimalik seda sõnastust ühtlustada. Need erisused hakkavad meie arvates tekitama praktikas väga suuri segadusi kõigile, nii rakendajatele kui ka menetlusalustele isikutele. Oleme sellele tähelepanu juhtinud ka varasemates kooskõlastuskirjades.

Juhul kui sõnastuse erinevused on sisuliselt põhjendatud, palume need põhjendused seletuskirjas esitada selliselt, et ka finantsvaldkonnas vähem kogenud isikutel oleks võimalik regulatsioonist aru saada. Palume sellele asjaolule tähelepanu pöörata ka Euroopa Liidu tasemel uusi algatusi ja regulatsioone läbi rääkides.

Võimalus rahatrahvi kohaldamisele näha ette erinevaid aluseid ja määrasid tekkis Eesti õigusesse 1. novembril 2023 jõustunud karistusseadustiku muudatusega. Jõustunud muudatustele vaatamata oleme arvamisel, et vähemalt sarnastes valdkondades, nt finantssektoris peaksid karistuse arvutamise alused siiski olema võimalikult ühetaolised. Mida erinevamaid rahatrahvi arvestamise võimalusi eriseadustes ette nähakse, seda enam tekivad ja süvenevad tõlgendusraskused ja sellest tingitud segadus praktikas.

Palume eelnõus kavandatava VPTS § 237⁹⁰ lõikes 2 sätestatud juriidilise isiku sanktsiooni viia kooskõlla VPTS § 262¹ tekstiga. Juhul kui soovitakse luua veel üks erand, mis näeb ette käibe arvutamist vastavalt kõige värskemale finantsaruandele, mille juhtorgan on kinnitanud, siis palume teha vastavad muudatused § 262¹ loeteludes ning erandit ka seletuskirjas põhjendada. Samuti palume välja tuua, miks ei räägita kavandatava VPTS § 237⁹⁰ puhul konsolideerimisgrupi käibest.

2. Eelnõu § 3 punktiga 57 täiendatakse finantskriisi ennetamise ja lahendamise seaduse (FELS) § 22¹ lõigetega 4 ja 5 järgmises sõnastuses:

(4) Krediidiasutus peab avaldama vähemalt kord aastas järgmise teabe:

1) käesoleva seaduse § 19 lõikele 81 vastavate omavahendite, kui see on kohaldatav, ja kõlblike kohustuste summa;

2) käesoleva lõike punktis 1 nimetatud kirjade struktuur, nende tähtajaprofiil ja nendest tulenevate nõuete rahuldamisjärk tavalises maksejõuetusmenetluses;

3) teave käesoleva seaduse § 18 lõigetes 1, 21 ja 22 või § 19 lõigetes 2 ja 4–10 nimetatud miinimumnõude kohaldamise kohta, mis on väljendatud vastavalt käesoleva seaduse § 17 lõikele 2.

Justiitsministeeriumile esitati hiljuti kooskõlastamiseks väärtpaberituru seaduse ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seadus eelnõu, mille eesmärgiks on edendada soolist tasakaalu reguleeritud turul noteeritud suurte aktsiaemitentide juhtorganites¹. Viidatud eelnõus oli kavandatud VPTS-i täiendamine §-ga 135⁹, mille kohaselt peab aktsiaemitent avaldama kergesti

¹ Delta töövoog: <https://jmdelta.just.sise/dhs/n/compoundWorkflowNodeRef/7d9f8c4a-b8b5-4cef-9608-bfe1f21614d2>

ligipääsetavas vormis oma veebilehel kord aastas teabe soolise tasakaalu saavutamiseks võetud meetmete kohta.

Palume kaaluda, kas sarnast regulatsiooni saaks kohaldada ka krediidasutuse poolt teabe avaldamise kohta. Kas § 22¹ lõikes 4 nõutavat teavet saaks avaldada krediidasutuse veebilehel kergesti ligipääsetavas vormis? Kui see teave on krediidasutusel tegelikult olemas, kuid see on jäänud veebilehel avaldamata, siis palume kaaluda, kas piisaks tähelepanu juhtimisest või ettekirjutusest, et see teave veebilehel avaldataks. Kui ettekirjutusele ei reageerita, siis oleks võimalik kohaldada sunniraha.

Eeltoodust tulenevalt palume seletuskirja lisada selgitused, kas FELS § 22¹ kavandatavate nõuete täitmata jätmine on karistatav väärteokorras või saab nõuete rikkumise korral rakendada ettekirjutust ning sunniraha.

3. Eelnõu § 8 (Krediidasutuste seaduse muutmise) punktiga 3 täiendatakse § 86⁵⁰ lõikega 2¹ järgmises sõnastuses:

(2¹) Krediidasutus, kes ei täida finantsvõimenduse määra puhvri nõuet, ei tohi enne maksimaalse väljamakstava summa Finantsinspektsioonile esitamist:

1) teha väljamakseid esimese taseme põhiomavahendite arvel;

2) võtta kohustust maksta tulemustasu või teha täiendavaid sissemakseid vabatahtlikusse pensioniskeemi ega maksta tulemustasu aja eest, kui krediidasutus ei täitnud finantsvõimenduse määra puhvri nõuet;

3) teha väljamakseid esimese taseme täiendavatesse omavahenditesse kuuluvatelt instrumentidelt.

Palume seletuskirja täiendada ning selgitada, mis on tagajärjed, kui krediidasutus neid lõikes 2¹ sätestatud kohustusi eirab.

4. Käesoleva kirja punktides 5–7 esitame Justiitsministeeriumi tähelepanekud sätete kohta, milles eelnõul on puutumus võlaõiguse üldosa küsimustega. Mõõname, et tõstatatud küsimused ei pruugi kaasa tuua vajadust eelnõu muuta, kuid palume eelnõu koostajatel need küsimused siiski läbi mõelda.

5. Eelnõuga soovitakse täiendada VÕS § 888 lg 1 tekstiosaga järgmises sõnastuses: „, välja arvatud juhul, kui asi on antud kolmandale isikule tagatiseks, et tagada väärtpaberituru seaduse § 229⁴ lõikes 1 nimetatud tasaarvestuskokkulepe või sellega hõlmatud kvalifitseeruv finantstehing.“. Seletuskirjas (lk 104) on eelnõu autorid märkinud, et „lõike 1 teist lauset täiendatakse, et välistada seadusjärgne pandiõigus tasaarvestuskokkuleppe või kvalifitseeruva finantstehingu tagamiseks antud esemetele“.

Juhime tähelepanu, et hoiulepingu regulatsiooni alusel saab anda hoiule vaid vallasasju (vt VÕS § 883), mitte kõiki esemeid, nagu viitab eelnõu seletuskiri (lk 104). Näiteks käsitletakse vallasasjadena paberil olevaid väärtpabereid, millest tulenevate õiguste teostamine sõltub paberi esitamisest (esitajaväärtpaberid). Samas EVK-s kajastatud aktsiad on kehatud õigused ega ole TsÜS § 49 mõttes asjad (Varul, P. jt. (koost.). Tsiviilseadustiku üldosa seadus kommenteeritud väljaanne, TsÜS § 49 kommentaar, punkt 3.1.2. Tallinn: Juura 2023). Seega märgime, et juhul, kui hoiule ei ole antud vallasasja, ei pruugi VÕS § 888 lg 1 muutmise olulist praktilist tähendust omada.

6. Eelnõu seletuskirjas on leitud, et tasaarvestuskokkuleppel on tuntav ärisuhte püsivuse aspekt (kestvusleping) (seletuskiri lk 17). Lisaks on seletuskirjas leitud, et tasaarvestuskokkulepe on Eesti õiguse alusel tüüpiliselt kestvusleping võlaõigusseaduse tähenduses, kuna üldjuhul on tegemist raamlepinguga, mille alusel kvalifitseeruvaid finantstehinguid teostatakse (seletuskiri lk 26).

Esmalt juhime tähelepanu, et nn klassikaline tasaarvestus (VÕS § 197 jj) ei ole Eesti kehtiva õiguse kohaselt leping, vaid kujundusõigus. Lepingu mõiste sätestab VÕS § 8 lg 1, mille kohaselt leping on tehing kahe või enama isiku (lepingupooled) vahel, millega lepingupool kohustub või lepingupooled kohustuvad midagi tegema või tegemata jätma. Siiski, õiguskirjanduse kohaselt on tasaarvestust võimalik vormistada ka lepinguna. Tasaarvestust lepinguna vormistades võivad

pooled soovida saavutada omavaheliste suhete suuremat selgust (kokkulepe näitab, et tasaarvestus on tõepoolest toimunud ning selles võib näha ka kokkuleppe poolte poolt tasaarvestusel osalenud nõuete tunnustamist, seega on hilisem tasaarvestuse toimumise vaidlustamine keeruline) (Varul, P., jt. (koost.). Võlaõigusseadus I kommenteeritud väljaanne, VÕS § 197 kommentaar, punkt 3. Tallinn: Juura 2016).

Eelnõu seletuskirjas on selgitatud, et EL määruse nr 575/2013 artikli 295 punkti a kohaselt peaks netting olema automaatne, mitte toimuma spetsiaalse tahteavalduse alusel, nagu seda nõuab VÕS § 198 (seletuskiri lk 17).

Juhime tähelepanu, et ka kehtiva õiguse kohaselt saab tasaarvestus toimuda automaatselt siis, kui pooled on sellises tasaarvestuse teostamise korras kokku leppinud, kuna pooled võivad kokkuleppel VÕS § 198 regulatsioonist kõrvale kalduda. Nimelt, õiguskirjanduse kohaselt on VÕS § 198 dispositiivne (vt ka VÕS § 5). Seega võivad pooled omavahelise suhte jaoks kokku leppida seaduses sätestatud erineva tasaarvestuse teostamise korra, näiteks kokku leppida, et nendevahelistes suhetes toimub tasaarvestus kindlat liiki nõuete osas automaatselt (ehk sõltumata tasaarvestuse avalduse tegemisest), kas alates vastavate vastastikuste nõuete tekkimisest või teatavate ajavahemike järgselt (üheks näiteks sellise kokkuleppe kohta on VÕS §-s 203 jj reguleeritud jooksva arve leping ehk kontokorrentsuhe) (Varul, P., jt. (koost.). Võlaõigusseadus I kommenteeritud väljaanne, VÕS § 198 kommentaar, punkt 4. Tallinn: Juura 2016).

Palume kaaluda, kas VÕS-is sätestatud tasaarvestuse regulatsiooni kohaldumine (VÕS 10. ptk 4. jagu) tasaarvestuskokkuleppe regulatsiooniga reguleerimata küsimustes ja/või tasaarvestuse põhimõtete kohaldumine on miski, mida soovitakse vältida.

Õiguskirjanduses on leitud, et VÕS-i 10. peatüki 4. jaos sisalduvat tasaarvestuse regulatsiooni kohaldatakse mis tahes eraõiguslike nõuete tasaarvestusele, sõltumata vastava nõude tekkimise alusest, kuid reeglina nt mitte avalik-õiguslike nõuete korral. Näiteks maksukorralduse seaduse (MKS) § 105 lg-s 3 on sätestatud eriregulatsioon, mis kehtestab maksunõuete suhtes automaatse tasaarvestuse erikorra, st tegemist ei ole kujundusõigusega (Varul, P., jt. (koost.). Võlaõigusseadus I kommenteeritud väljaanne, VÕS § 197 kommentaar, punkt 3. Tallinn: Juura 2016). Riigikohus on lahendi nr [3-3-1-27-13](#) punktis 14 leidnud, et kuigi võlaõigusseaduse regulatsioon ei kohaldu otse MKS alusel toimuvale tasaarvestusele, on võimalik ka maksuõigussuhetes lähtuda samadest põhimõtetest.

Oleme eelpool märkinud, et ka kehtiva õiguse kohaselt on võimalik vormistada tasaarvestust lepinguna, mistõttu võib tasaarvestuskokkuleppe regulatsioon mahtuda olemuslikult kehtiva, VÕS-is sätestatud tasaarvestuse regulatsiooni alla. Eelnevast lähtuvalt palume vajaduse korral kaaluda, kas VÕS-is sätestatud tasaarvestuse regulatsiooni sätete või selle põhimõtete kohaldumine analoogia korras või VPTS-iga reguleerimata küsimustes oleks miski, mida võidakse soovida vältida. Igäl juhul palume seletuskirjas selgitada VPTS-i ja VÕS-i tasaarvestust reguleerivate sätete omavahelist suhet.

Olete seletuskirjas (lk 26) märkinud, et tasaarvestuskokkulepe on Eesti õiguse alusel kestvusleping, kuna üldjuhul on tegemist raamlepinguga, mille alusel kvalifitseeruvaid finantstehinguid teostatakse. Palume kaaluda, kas võib esineda praktilisi probleeme ja/või olulisi tagajärgi juhul, kui kvalifitseeruvate finantstehingute aluseks olevat lepingut ja/või tasaarvestuskokkulepet ei saa pidada kestvuslepinguks VÕS § 195 lg 3 järgi ning kas sellest tulenevalt võib olla vajalik eelnõusse ja/või seletuskirja muudatuste tegemine.

Märgime, et kestvuslepingu mõiste sätestab VÕS § 195 lg 3, mille kohaselt kestvusleping on püsiva kohustuse või korduvate kohustuste täitmisele suunatud leping. Riigikohus on lahendi nr [3-2-1-60-05](#) punktis 11 selgitanud, et kestvuslepinguid täidetakse pikema aja jooksul, samuti peab kohustuse täitmises esinema mingi korduvus või perioodilisus. Seda, kas vastavalt konkreetsetele asjaoludele on tegu kestvuslepinguga või mitte, hindab ja tuvastab vaidluse korral kohus (nt vt Riigikohtu seisukoht lahendi nr [3-2-1-67-09](#) punktis 15). Näiteks on Riigikohus lahendi nr [3-2-1-126-13](#) punktis 13 leidnud, et töövõtuleping (VÕS § 635) ei ole kestvusleping, kuid lahendi nr [3-2-1-60-05](#) punktis 11 on Riigikohus selgitanud, et töövõtuleping võib teatud juhtudel muutuda kestvuslepinguks, kui lepingu sisuks on teatava töö korduv tegemine pikema aja jooksul.

Leiame, et eelnevast lähtuvalt on võimalik teha järeldus, et üht ja sama lepinguliigi lepingut (nagu nt töövõtuleping) võib pidada konkreetsetest asjaoludest tulenevalt kas kestvuslepinguks VÕS § 195 lg 3 järgi või nn tavapäraseks lepinguks. Seega juhul, kui kvalifitseeruvate finantstehingute tegemise aluseks olevat lepingut ja/või tasaarvestuskokkulepet ei iseloomusta igal juhul täitmine pikema aja jooksul ning kohustuste täitmises ei esine korduvust või perioodilisust, ei pruugi tegu olla VÕS § 195 lg 3 järgi kestvuslepingu(te)ga. Oluline on tähele panna, et õiguslikud tagajärjed on erinevate lepingute puhul erinevad, seega tuleks arvesse võtta, kas võimalikud on vaid olukorrad, kus kohustuste lõppemisel tagasitäitmist ei toimu (mida kestvuslepingute puhul reeglina ei toimu). Eelnevast lähtuvalt palume vajaduse korral kaaluda seda, kas ja kuidas selline olukord võiks mõjutada eelnõuga kavandatavat regulatsiooni.

7. Kohustuste kiirendamine – palume kaaluda, kas viide „kohustuste kiirendamisele“ on eelnõus vajalik. Kui eesmärk on öelda, et kindlaksmääratud õiguslikud tagajärjed tekivad või lõppevad teatud tingimuse saabumisel, mille kohta ei ole teada, kas need saavad või mitte, siis on tegemist tingimusliku tehinguga TsÜS § 102 tähenduses. Sellisel juhul muutubki kohustus sissenõutavaks tingimuse saabumisega. Samas võib õiguslike tagajärgede saabumine olla kindlaksmääratud ka teatud asjaolu, tähtpäeva või muu tingimuse saabumisega. Seega ei tundu eraldi „kohustuste kiirendamisele“ viitamine olevat vajalik. Kui see on siiski vajalik, siis tuleks tehingute kontekstis eelistada tsiviilõiguslikke mõisteid, mis on juba õigusaktides kasutusel.
8. Palume arvestada ka käesoleva kirja lisades esitatud eelnõu ja seletuskirja failis jäljega tehtud normitehniliste ja keelemärkustega ning märkustega eelnõu mõju kohta.
9. Vastavalt Vabariigi Valitsuse reglemendi § 6 lõikele 5 palume eelnõu esitada Justiitsministeeriumile täiendavaks kooskõlastamiseks pärast praegusel kooskõlastamisel saadud arvamuste läbivaatamist ja vajaduse korral eelnõu parandamist, et enne eelnõu Vabariigi Valitsusele esitamist kontrollida selle vastavust hea õigusloome ja normitehnika eeskirjale.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Liisa Pakosta
minister

Lisad:

1. Eelnõu fail Justiitsministeeriumi märkustega
2. Seletuskirja fail Justiitsministeeriumi märkustega

Katariina Kärsten 54440407
Katariina.Karsten@just.ee
Einar Hillep
Marie Mari Maasik
Pilleriin Lindsalu